Svar på fullmäktigemotion 11/2024: Praxis kring kulturarv i skolorna
Bildnings- och välfärdsnämnden 12.11.2026
947/12.00.00/2024

Beredare

Planerare Elisa Stark
Planerare Ninja Somersalmi
Planerare Fatima Habeb
Utbildningsdirektör Astrid Kauber
Utbildningschef Ulrika Willför-Nyman
fornamn.efternamn@kirkkonummi.fi, tfn 09 29671 (växel)

Beslutsförslag

Bildningsdirektör Eeva-Kaisa Ikonen

Bildnings- och fritidsnämnden beslutar

1
ge svaret på fullmäktigemotion 1/2024: Praxis kring kulturarv i skolorna enligt redogörelsedelen

2
föreslå kommunstyrelsen och vidare kommunfullmäktige att fullmäktige anser att svaret är tillräckligt och motionen slutbehandlad.

Behandling

Beslut

Redogörelse

Fullmäktigemotion

Kim Åström och 24 andra fullmäktigeledamöter har i december 2024 lämnat in en fullmäktigemotion där de föreslår att Kyrkslätts kommun tydligare definierar regler och principer kring inkludering av kulturarv i skolornas verksamhet. I fullmäktigemotionen tas upp praxis kring skolornas kulturevenemang och fester samt skillnaderna i tolkningar av den mellan olika skolor. I motionen lyfts fram oron över att det råder oklarheter kring iakttagande av kulturarv som innehåller religiösa eller åskådningsmässiga inslag, vilket kan leda till avvikande lösningar mellan olika skolor. I motionen framhävs betydelsen av att samordna kulturarvet, olika åskådningar och jämlikhet i skolornas verksamhet. Därför föreslås i motionen att kommunen utreder de nuvarande verksamhetssätten och vid behov utarbetar tydligare anvisningar för principerna för kulturarv, fester, informering och ordnande av alternativ verksamhet.

Bakgrund

Utbildningsstyrelsen har 19.9.2022 utfärdat en anvisning (OPH-3903-2022) om iakttagande av bestämmelserna om religions- och samvetsfrihet inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Anvisningen grundar sig på tillämpning av grundlagen (731/1999), lagen om grundläggande utbildning (628/1998) samt grundlagsutskottets och riksdagens biträdande justitieombudsmans riktlinjer om tillämpning av dem i skolornas verksamhet.

I Kyrkslätt har Utbildningsstyrelsens anvisningar preciserats genom anvisningen Uskonnollisuus Kirkkonummen perusopetuksessa 12.6.2025. Varje skolas rektor svarar för verkställande av anvisningen samt för att

skolans verksamhet sker enligt de riksomfattande bestämmelserna och de lokala riktlinjerna.

Kulturarv och ordnande av evenemang med religiösa inslag

Enligt Utbildningsstyrelsens anvisningar ordnas traditionella gemensamma fester inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, såsom julfester, vårfester och självständighetsdagsfester. Dessa är gemensamma evenemang som avses i 3 § 5 mom. i förordningen om grundläggande utbildning och är avsedda för alla elever (EOAK/2186/2018). Dessa fester kan inte vara religiösa evenemang, och för dessa ordnas inga alternativa evenemang.

Grundlagsutskottet har ansett att gemensamma fester i skolan kan innehålla enskilda religiösa inslag som en del av den finländska kulturtraditionen utan att evenemanget anses religionsutövning (GrU 10/2002 rd, GrU 2/2014 rd och GrU 16/2021 rd). Enligt Utbildningsstyrelsens anvisning kan man inte fastställa någon exakt gräns för mängden religiösa inslag, utan bedömningen görs utifrån helheten av festen. Enligt Utbildningsstyrelsens anvisning bestämmer utbildningsanordnarna och skolorna mer exakt om innehållet i de gemensamma festerna.

I Kyrkslätt är de gemensamma festerna gemensamma evenemang för alla elever. Festerna kan ha religiösa inslag, såsom en psalm, ett julspel eller stjärngossar. Detta gäller även andra än kristna inslag. Sådana gemensamma fester anses inte religiösa evenemang, och inget alternativt program till dem ordnas.

Religiösa evenemang och principer för ordnande av alternativ verksamhet

Enligt Utbildningsstyrelsens anvisning beslutar utbildningsanordnaren om religiösa evenemang och förrättningar, såsom gudstjänster, religiösa morgonsamlingar eller annan verksamhet med religiöst innehåll. Utbildningsanordnaren kan också bestämma att sådana evenemang inte alls ordnas under skolans arbetstid till exempel när personalresurserna eller andra praktiska arrangemang inte gör det möjligt att genomföra dem och alternativen för dem på det sätt som anvisningarna förutsätter. Om sådana evenemang ordnas är det frivilligt att delta och ingen kan förpliktas att delta. Religiösa evenemang ska ordnas skilt från den övriga verksamheten.

Enligt grundlagsutskottets ställningstagande (Gru 2/2014 rd) samt Utbildningsstyrelsens anvisning ska man i princip ordna alternativ verksamhet i samband med religiösa evenemang. Den alternativa verksamheten ska med undantag för det religiösa innehållet till sin natur och sina mål så mycket som möjligt likna det evenemang i vars ställe verksamheten ordnas, och deltagandet eller icke-deltagandet i religiösa evenemang får inte leda till att eleven stämplas eller till andra menliga följder för eleven.

I Kyrkslätt ordnas alternativ verksamhet i samband med evenemang som anses religiösa. Exempel på sådana evenemang är gudstjänster, andakter, religiösa morgonsamlingar och påskevenemang. Vårdnadshavaren anmäler om eleven deltar i den religiösa tillställningen eller den alternativa verksamehten, och skolan ansvarar för ordnandet av den alternativa verksamheten.

Samarbetet med Kyrkslätts församling baserar sig på dialog mellan utbildningsanordnaren, skolorna och församlingen samt gemensamt överenskomna verksamhetssätt. Samarbetet mellan den finskspråkiga grundläggande utbildningen och församlingen beskrivs närmare i verksamhetsplanen för samarbete mellan församlingen och den finskspråkiga grundläggande utbildningen. Församlingen skickar i april de finskspråkiga skolorna en gemensam årsplan för det kommande läsåret. Dessutom svarar församlingen på begäranden från skolor, om möjligt. Samarbetet mellan den svenskspråkiga utbildningen och församlingen, dess innehåll och de praktiska arrangemangen av det avtalas årligen eller vid behov lokalt mellan skolan och församlingen.

Inom den finskspråkiga utbildningen ordnas en gång om året en gemensam utvärderande diskussion med representanterna för församlingen. Utifrån den uppdateras vid behov verksamhetsplanen för samarbetet. Den gemensamma platsen för skolsamarbetet är i första hand skolornas och församlingarnas verksamhetsställen samt separat överenskomna externa ställen.

Inom den svenskspråkiga utbildningen utvärderas och utvecklas genomförandet av samarbetet regelbundet som en del av samarbetet mellan skolorna och samarbetspartnerna. Skolsamarbetet kan genomföras inom ramen för skolornas, församlingens eller andra separat överenskomna lokaler och verksamhetsmiljöer.

Information

Enligt riksdagens biträdande justitieombudsman ska utbildningsanordnaren ordna verksamheten kring åskådningar så att verksamhetens karaktär är tydlig för eleverna, vårdnadshavarna, personalen och samarbetspartnerna. Vid informering om evenemang ska man fästa uppmärksamhet vid att eleverna och vårdnadshavarna kan förstå om det är fråga om undervisning i åskådningsämnen, ett religiöst evenemang eller ett annat evenemang (EOAK/3017/2019).

Enligt Utbildningsstyrelsens anvisning ska vårdnadshavarna i god tid informeras om de evenemang som ordnas och deras karaktär. Religiösa evenemang ska namnges så att deras religiösa karaktär tydligt kommer fram. Till exempel julkyrka ska inte kallas terminsavslutning eller skolans julfest. Vårdnadshavarna ska också ges tillräckliga uppgifter om alternativ verksamhet så att de kan fatta beslut om elevens deltagande (EOAK/2186/2018).

I Kyrkslätt meddelar skolorna vårdnadshavarna i förväg om eventuella religiösa evenemang och alternativ verksamhet. I informationen beskrivs evenemangets karaktär och centrala innehåll.

Elevens deltagande och individuella arrangemang

Enligt Utbildningsstyrelsens anvisning bestämmer vårdnadshavaren om elevens deltagande i religiösa evenemang eller alternativ verksamhet för dem. Vårdnadshavaren kan anmäla sitt val från fall till fall eller tills vidare, och anmälan kan ändras senare.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har framhävt betydelsen av samarbetet mellan hem och skola samt att man ska förhålla sig respektfullt gentemot åskådningsmässiga konflikter och söka lämpliga lösningar i

situationen (EOAK/1609/2019; EOAK/1417/2019). Enligt biträdande justitieombudsmannen ska man vid genomförandet av konserter som anknyter till kristna eller andra religiösa traditioner, till exempel inom musikklasser, samarbeta med eleverna och vårdnadshavarna. Eleverna och vårdnadshavarna ska ha möjlighet att lyfta fram eventuella åskådningsmässiga problem som deltagandet i konserten eller förberedelserna inför den kan orsaka. I sådana situationer ska man söka lokalt, vid behov skol- eller klasspecifikt lämpliga lösningar. Elever får inte tvingas eller pressas att agera i strid med sin åskådning, till exempel att delta i psalmsång (EOAK/1609/2019; EOAK/1417/2019).

Enligt Utbildningsstyrelsens anvisning behöver inget separat alternativt program ordnas för enskilda religiösa inslag som ingår i gemensamma fester. I Kyrkslätt kan man dock vid behov komma överens om individuella arrangemang i samarbete med vårdnadshavaren, till exempel att eleven diskret lämnar festlokalen under psalmsången eller motsvarande. Arrangemangen genomförs på ett taktfullt och hänsynsfullt sätt så att eleven inte stigmatiseras och så att varken elevens trygghet eller likabehandling äventyras. Någon ersättande verksamhet för denna korta stund behöver inte ordnas.

Sammanfattning av svaret

Utbildningsstyrelsens anvisning (OPH-3903-2022), den gällande lagstiftningen samt grundlagsutskottets och riksdagens biträdande justitieombudsmans riktlinjer definierar principerna för kulturtraditioner, gemensamma fester, religiösa evenemang, alternativ verksamhet och informering inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Kyrkslätt har preciserat dessa principer i anvisningen Uskonnollisuus Kirkkonummen perusopetuksessa (12.6.2025). Målet för anvisningarna är att säkerställa att verksamhetssätten är enhetliga i alla skolor i kommunen och att elevernas jämlikhet, religionsfrihet, vårdnadshavarnas tillgång till information samt värnande om kulturarv förverkligas i enlighet med lagstiftningen och de riksomfattande anvisningarna.

Skolornas gemensamma fester kan innehålla enskilda religiösa element som en del av det finländska kulturarvet, men religiösa evenemang ska ordnas skilda från dem, och alternativ verksamhet ska erbjudas. Vårdnadshavarna ska i god tid informeras om evenemangens karaktär, och vårdnadshavaren har rätt att bestämma om elevens deltagande i religiösa evenemang. I Kyrkslätts skolor följer man dessa nationella riktlinjer och säkerställer likvärdig behandling, tillräcklig information samt samarbete med vårdnadshavarna.

Beslutshistoria

Kommunfullmäktige 09.12.2024 § 112

Beslut	Kommunfullmäktige sänder fullmäktigemotionen till kommunstyrelsen för beredning.
Redogörelse	Ledamot Kim Åström lämnade följande motion vid fullmäktiges sammanträde 9.12.2024:

”Kyrkslätt uppmärksammades på nationellt plan i samband med fadäsen kring den inhiberade barockkonserten. Frågan och de missförstånd som hänförde sig till den, har sedan dryftats omgående både i media och inom kommunen. Trots detta har det framkommit att rektorer i vissa skolor gått in för att förbjuda allt innehåll med religiösa referenser vid skolans festligheter. Följaktligen klassas till exempel ”Stilla natt” eller vår nationalkompositörs mest älskade julsånger inte längre som lämpliga vid skolans julfester. Vid vidare tillämpning av denna praxis kan vi i förlängningen tvingas ta ställning till om hela begreppet jul är lämpligt, eller exempelvis ifrågasätta huruvida en skolklass kan besöka ett konstmuseum ifall man inte plockat bort alla verk med religiösa referenser.

Mångkulturalism bör ses som en rikedom som berikar både kulturen och mångfalden av kulturarv. Den praxis som refereras ovan leder dock till motsatsen. Tankegången förefaller vara, att även passiv exponering för kulturarv med religiösa referenser kan upplevas så skadlig eller kränkande, att försiktighetsprincipen förutsätter att den fråntas alla. Detta synsätt utgår från en stark förmodan om intolerans och rätten till densamma. Om denna förmodan om intolerans och dess bejakande upphöjs till en norm, förutsätts i praktiken att kulturarvet neutraliseras eller raderas, såväl beträffande det traditionella som eventuella nya influenser från andra kulturer. Detta främjar knappast mötet mellan olika kulturer och livsåskådningar eller ömsesidig förståelse. Är individens eller dennes närståendes rätt till intolerans en värdering som bör prioriteras framom värnandet av kulturarvet? Situationen blir särskilt ojämlik om olika skolor gör olika bedömningar i frågan.

Det förefaller uppenbart att det finns ett behov av att tydligare definiera regler och principer kring inkludering av kulturarv i skolornas verksamhet. Vilket kulturarv och hurudan exponering är tillåten eller önskvärd? Var går gränsen för när skolor bör erbjuda alternativa program för vissa elever? Har eleven i så fall rätt att själv avgöra vilket program hen deltar i? Hur bör exponeringen för kulturarv eller religiösa referenser kommuniceras? Kan individer ges rätt att avstå från ett visst arrangemang eller delar av det?

Vi som undertecknat denna motion föreslår att kommunen snarast utreder och utarbetar tydliga riktlinjer för de frågor som lyfts ovan.”

Utöver Kim Åström undertecknades motionen av följande ledamöter: Kari Virtanen, Matti Kaurila, Marko Kari, Urho Blom, Jani Ekman, Timo Haapaniemi, Leena Virkki, Anna Sahiluoma, Hannu Valtanen, Hans Hedberg, Ulf Kjerin, Josephine Frimodig, Anna Aintila, Stefan Gustafsson, Carl-Johan Kajanti, Kim Liljequist, Martin Valtonen, Miisa Jeremejew, Pekka Sinisalo, Minna Hakapää, Antti Kilappa, Noora Piili, Antti Salonen och Elina Kärkimaa.